

SÖZLÜ GELENEĞİN KİTAPLARIN ÖNÜNE GEÇMESİ

Tarih boyunca, her topluma, sayısını bilmediğimiz pek çok nebiler gelmiştir. Bunlardan bazılarını Kur'ân sayesinde tanıyoruz. Bazıları hakkında ise ancak tahmin yürütebiliyoruz.

Kesin olan şu ki; her nebî, beraberinde bir kitapla gönderilmiştir. "Açık belge" olma niteliği taşıyan bu kitaplar, insanlar arasında hakikat üzere ittifak kurulmasını sağlayarak, ayrışmayı ve kavgaları önlemeliydi. Ne yazık ki öyle olmadı.

İnsanlar tek bir toplumdur. Allah onlara, müjde veren ve uyarılarda bulunan nebiler gönderdi. Onlarla birlikte, doğrulardan oluşan kitap da indirdi ki ayrılığa düştükleri konularda insanlar arasında o kitap hükmesin. Kendilerine kitap verilenlerden başkası ayrılığa düşmedi. Açık belgeler geldikten sonra birbirlerinin haklarına konmak istedikleri için böyle oldu. Sonra anlaşamadıkları konuda Allah müminleri, kendi izniyle doğruya ulaştırdı. Allah, doğru tercihte bulunanı doğru yola yöneltir. (Bakara 2/213)

Allah, insana kendi kararlarını verme hakkı tanımıştır. Kimse Allah'ın verdiği hakkı insanın elinden alamayacağı için - açık belgelere rağmen- anlaşmazlıklar, ihtilaflar ve savaşlar bu hayatın bir parçası olarak kıyamete kadar vuku bulacaktır.

Allah, elçilerden kimini kimine üstün kıldı. Kimiyle konuştu, kimini derece derece yükseltti. Meryem oğlu İsa'ya da açık belgeler verdi. Onu Kutsal Ruh ile destekledi. Allah tercihi (insanlara bırakmayıp) kendi yapsaydı sonrakiler o açık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşamazlardı. Ama ayrılığa düştüler; kimi inanıp güvendi; kimi kendini

doğrulara kapatıp kâfir oldu. Allah tercihi insanlara bırakmasaydı birbirleriyle savaşamazlardı. Ama Allah dilediğini yapar. (Bakara 2/253)

Ümmetlerin, kitaplarını arkalarına atmalarında etkili olan faktörleri iyi anlamak gerekir. Bu konuyla ilgili doğru analizler yapılmadığı taktirde - Kur'ân elimizde olmasına rağmen- içine düştüğümüz bu bataklıktan kurtulmamız muhtemel değildir. Bu yazımızda, ayetlerde kendilerinden en çok bahsedilen kavim olan İsrailoğullarının kitap algısındaki bozulmaları, Ümmet-i Muhammed ile mukayeseli olarak ele alacağız.

Tevrat

Kur'ân'da pek çok ayette geçen "Tevrat" kelimesinin anlamı konusunda İslâm âlimleri arasında ihtilaf olmuştur. Kıraat ekolleri arasında da telaffuzu farklıdır. Kûfe ekolüne göre "توریه" ibaresi "tef'ile" vezninden "tevrîye" şeklinde okunur. Meşhur olan kıraat ise "التَّوْرَةَ" "Tevrât" şeklindedir.² Kelimenin hareketleri dikkate alınmadığında "Tûrah" şeklinde telaffuz edilmesi de mümkündür. Bu da Kur'ân'da geçen bu sözcüğün, İbranice aslı olan "Torah" lafzının Arapçalaşmış hali olduğu ihtimalini ön plana çıkartıyor. Bize göre de "Torah (kanun)" lafzı Arapçaya "Tevrât" olarak intikal etmiştir.

Yahudi geleneğinde, her ne kadar "Tevrat" denilince akla -Musa'ya verildiği inanılan- Tanah'ın³ ilk beş

kitabı⁴ gelse de Tanah'ın tamamının, Mişna, Talmud ve Rabбилere⁵ ait eserlerin de "Tevrat" kapsamına girdiği düşünölmektedir.⁶ Kur'an'ın konuyla ilgili ayetleri birlikte incelendiğinde, Tevrat'ın sadece Musa'ya verilen bir kitap olmadığı, İsrailoğullarına nebiler aracılığı ile tebliğ edilen vahiylerin ortak bir ismi olduğu anlaşölmaktadır.

Yahudi geleneğine göre ilk yaratılan şey Tevrat'tır. Tevrat'ın, dünyayı ve insanları yaratırken Allah'a danışmanlık ettiğine inanılır. Bu konuda Baki Adam'ın "Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat" isimli eserindeki şu tespitleri dikkat çekicidir:

"Dünya'nın yaratılışında plan vazifesi gören Tevrat, insanın yaratılmasında Tanrı'ya danışmanlık yapmıştır. Dünya'nın yaratılmasından sonra o, boş Dünya'nın bir işe yaramayacağını, kendisine tabi olacak ve hamd edecek varlıklar yaratmasını Tanrı'ya tavsiye etmiş ve bu tavsiye Tanrı'nın hoşuna gitmiştir. Bunun üzerine Tanrı, ona seslenerek "Haydi! Kendi benzeyişimizde insan yaratalım!"⁷ demiştir. Tevrat, Tanrı'nın bu seslenişini tasvip etmiş, fakat insanların günaha yönelebilecekleri ve bu günahları sebebiyle mahvolacakları yolunda uyarıda bulunmuştur. Tevrat'ın bu uyarısı üzerine Tanrı, günahları sebebiyle ölmemesi için, insanla beraber tövbeyi de yaratmıştır"⁸

Bu ifadeler, kelâm-ı kadîm teolojisinin Yahudi geleneğinden Hristiyanlığa ve İslam'a geçmiş olabileceği ihtimalini de akla getirmektedir.

Sözlü Tevrat

Hiçbir şey yaratılmamışken var olduğu düşünölen Tevrat'ın tam olarak ne olduğu, neleri kapsadığı çok önemlidir. Rabbinik Yahudi geleneğinde Tevrat, sadece yazılı bir metin değildir. Allah'ın Sina dağında Musa'ya yazılı Tevrat'ın yanında, bir de yazılı olmayan, sözlü Tevrat'ı verdiği inanılır. Bu Tevrat, bir isnat sistemi dâhilinde önce Yeşu'ya, ondan hâkimlere, onlardan da Yahudi din büyüklerine aktarılmıştır. Sözlü Tevrat, M.S III-VII yüzyıllar arasında yazıya geçmiştir. Yazıya geçen Sözlü Tevrat, Mişna ve Gemera adlı iki bölümden oluşan Talmud ismini almıştır.⁹

Sözlü Tevrat'ın bu kadar geç dönemlerde yazıya

geçmiş olmasında, Yahudi geleneğinin katı kitâbet karşıtlığı yatmaktadır. Sözlü geleneğin, şifahî bir şekilde aktarılması gerektiği, bunun yazıya geçirilmesinin büyük bir cürüm olduğu düşünölmekteydi. Bu karşıtlığın Yahudi geleneği içerisinde güç bulmasında *"Yasaları yazanlar Torah'ı yakanlar gibidir ve bu yazılanlardan onu öğrenenlere ise hiçbir sevap yoktur"* ilkesi oldukça etkili olmuştur.¹⁰

Mehmet Sait Toprak, "Talmud ve Hadis" isimli eserinde Sözlü Tevrat'ı şu şekilde tarif ediyor:

"Rabbânî yorumların vahiy sayılmasına binaen Rabbânî Yahudilik'te Tora, "Yazılı Tora" ve "Sözlü Tora" olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. "Yazılı Tora" Tevrat'ı; "Sözlü Tora" ise Yazılı Tora'nın yorumu olan Mişna'yı, daha geniş anlamda (Gemara ile birlikte) Talmud'u tanımlamaktadır."¹¹

Sözlü Tevrat'ın, Sina dağında Musa'ya verilen kelâm-ı kadîmin bir parçası olduğunu da hatırlarsak, Rabbânî bilginlerin yorumlarının Tanrı tarafından Musa'ya verilen vahyin bir parçası olduğuna inanıldığını görürüz. Baki Adam bu durumu şöyle ifade ediyor:

"Rabbiler, Musa'ya Sina dağında verilenleri, Levhalarda yazılı On Emir'den başlatıp, ilerde zeki bir öğrencinin keşfedeceği yorumları ve hatta Filistin topraklarında konuşulan sıradan sözleri kapsayacak kadar geniş tutmuşlardır. Bu anlayışta en önemli nokta ise, Soferim'den sonra ortaya çıkan ve Tannaîm denilen Mişna bilginlerinin Tevrat üzerindeki yorumlarının Musa'ya Sina'da verilen vahyin kapsamına alınmasıdır. Tannaîm'den olan ve Yahudi din geleneğinde önemli bir yeri bulunan Rabbî Akiba ile ilgili Babil Talmudu'nda anlatılan bir menkıbe, Tannaîm'in görüşlerinin nasıl vahiyleştirildiğinin açık bir örneğidir. Bu menkıbeye göre, Musa Tevrat'ı almak için semaya yükseldiğinde Tanrı'nın bazı harfler üzerine taç koyduğunu görmüştür. Musa, bu taçların hikmetini Tanrı'dan sormuştur. Tanrı, birçok nesil sonra Akiba ben Yosef adında birinin geleceğini ve her şeyi en iyi şekilde yorumlayacağını söylemiştir. Musa, bu önemli kişiyi görmek istemiştir. Bunun üzerine, Akiba'nın bir dersine şahit kılınmıştır; fakat Musa, Akiba'nın derste anlattığı konuyu kavrayamamıştır."

Öğrencileri Akiba'ya "Bunu nereden biliyorsun" diye sorduklarında Akiba, "Bu, Sina'da Musa'ya verilen bir kanundur" cevabını vermiştir. Musa, Bu durum karşısında şaşırılmış ve bu kişinin büyüklüğünü anlamıştır. Çünkü Akiba, onun hatırlayamadığı bir kanunu, nesiller sonra öğrencilerine anlatmıştır. Akiba'nın bu üstünlüğüne şahit olan Musa, böyle bir adam vardı da Tevrat'ı niye ona vermedin, diyerek Tanrı'ya aczini ifade etmiştir. Akiba'nın fazilet ve üstünlüğünü ifade eden bu menkıbe, önemli bir noktaya işaret etmektedir. O da, Akiba gibi Tanna'im denilen Tevrat yorumcularının görüşlerinin vahyî temele dayandırılması ve dinde bir nas teşkil etmesidir."¹²

Şunu çok iyi anlamak gereklidir ki Rabbinik Yahudi geleneğinde gerçek anlamda söz sahibi olan, dinî tüm uygulamalar ve onun fikhî yapısı için belirleyici kaynak Talmud, daha doğrusu Babil Talmudu'dur.¹³ Talmud olmadan yazılı Tevrat bir anlam ifade etmez. Din, yaşanmaz hale gelir. Talmud'un yazılı Tevrat üzerindeki iktidarı, onun hükümlerinin de olduğundan farklı anlaşılması ve uygulanması fecaatini beraberinde getirmiştir. Talmud içerisinde, bir konu hakkında, yazılı Tevrat'ta olandan farklı bir hüküm olduğunda yazılı Tevrat değil, Talmud esas alınır. Israel Shahak "Yahudi Tarihi Yahudi Dini" isimli eserinde bu durumla ilgili şu örnekleri ileri sürmektedir:

"1. Decalogue'nin (on emir) bizzat kendisi ile başlayalım. "Hiçbir zaman çalma" (Mısır'dan Çıkış 20:15) sekizinci emri, Yahudi birinden çalmayı yasaklamaktadır. Bunun nedeni, Talmud'a göre, Decalogue tarafından yasaklanmış olan tüm davranışlar (ölüm cezası gerektiren) büyük günahdır. Yoruma göre, (Talmud yasalarınca Yahudi olmayan birinin malını çalmaya izin verildiğinden) bir malı çalmak büyük günah değildir...

2. Ünlü "Göze göz, dişe diş" (Mısır'dan Çıkış 21:24) ayeti ise "göze karşı göz parası" anlamında anlaşılmalı ve fizikî cezalandırmadan ziyade para cezası öngörülmüştür.

3. Yalın anlamın, tam tersi şekilde yorumlanması konusunda en kötü örneklerden birine sıra geldi. Kutsal kitap metni, adil olmayan bir durumda sürüye uyulmaması gerektiği konusunda uyarır: "Kötülük yapma konusunda kalabalığı izlemeyeceksin. Bir davada çoğunluktan yana konuşarak adaleti saptırmayacaksın." (Mısır'dan Çıkış 23:2) Bu cümlenin son kelimesi, kendi konteksinden çıkarılıyor ve çoğunluğun takip edilmesi emri olarak yorumlanıyor."¹⁴

Sözlü Tevrat'ın, Yazılı Tevrat üzerindeki otoritesi, her hangi bir insanın eline Tevrat'ı alarak "Allah şöyle buyuruyor" şeklinde hükümler çıkarmasını kesin olarak engellemiştir. Zira Yazılı Tevrat tek başına hüküm kaynağı olarak bir anlam ifade etmemektedir.

Sözlü Tevrat'ın, Yazılı Tevrat'tan üstünlüğü ve sahipliği hususunda Yazılı Tevrat'tan "Bu sözleri yaz; çünkü seninle bu sözlere göre ahdedtim"¹⁵ ifadesi delil getirilmektedir. Rabbinik geleneğe göre Allah İsrailoğulları ile Sözlü

Tevrat hürmetine ahit yapmıştır. Yazılı Tevrat ise bütün milletlere hitap etmiştir. Sözlü Tevrat, sadece İsrailoğullarına aittir. Sözlü Tevrat, diğer milletlerin ondan istifade etmemesi, ona sahip olmaması için yazıya geçirilmemiştir. Musa (as) başlangıçta Sözlü Tevrat'ı yazıya geçmek istemiştir, ancak Allah ona izin vermemiştir.¹⁶

Sözlü Tevrat'ın, Yazılı Tevrat üzerindeki otoritesi, her hangi bir insanın eline Tevrat'ı alarak "Allah şöyle buyuruyor" şeklinde hükümler çıkarmasını kesin olarak engellemiştir. Zira Yazılı Tevrat tek başına hüküm kaynağı olarak bir anlam ifade etmemektedir. Tevrat'tan sağlıklı hüküm çıkarabilecek olanlar, Sözlü Tevrat'ı çok iyi bilen Rabbilerdir. Bu konuda Baki Adam şunları söylüyor:

"Rabbilerin oluşturduğu Sözlü Tevrat, Yazılı Tevrat'ı çepeçevre sarmıştır. Öyle ki, artık herkesin Sözlü Tevrat'ı aşarak Yazılı Tevrat'a ulaşması, onu kendi akli ve bilgisiyle yorumlaması imkansız hale gelmiştir. Tesniye 17:11.¹⁷ cümleden çıkarılan delile göre, Yazılı Tevrat'ı yorumlamak sadece Rabbilere aittir. Rabbânî zihniyette, Geleneksel Tevrat'ı aşarak hiç kimse Yazılı Tevrat'a doğru mana veremez. Rabbî Yahuda, bunun imkansızlığını belirtmek için şöyle demiştir: "Tevrat'ın (yazılı) bir ayetini, kelime kelime tercüme etmeye kalkan kimse yalancı telakki edilir.



*Yorum getiren de küfür işlemiş ve Allah'a hakaret etmiş sayılır."*¹⁸

Yine Talmud içerisinde, Yazılı Tevrat ile uğraşmanın boş bir iş olduğu, gerçek faziletin ancak Sözlü Tevrat üzerine çalışmakla elde edileceği iddia edilmektedir:

*"Rabbîlerimize öğretilmiştir: Tevrat'la meşgul olanlar ayıplanmayacak, öte yandan övülmeyecektir de. Mişna ile meşgul olanlar ise övülecek ve mükafatlandırılacaktır."*¹⁹

Sözlü Tevrat konumuza Baki Adam'ın şu tespitleriyle son verelim:

"Sözlü Tevrat'ın sistemleşip kurumlaşmasından

*sonra Yazılı tevrat, yorumlanabilir bir metin olmaktan çıkmış, ibadette okunan bir kutsal dua kitabı haline gelmiştir. Bundan sonra artık tek nas kaynağı Sözlü Tevrat olmuştur. Yeni ortaya çıkan bir meselenin çözümü Yazılı Tevrat'ta değil, geneksel Sözlü Tevrat'ta aranmıştır. Rabbâni Yahudilik'te herhangi bir meselede hüküm verme hususunda ilk ve son söz, Sözlü Tevrat'ın olmuştur."*²⁰

Kur'an'ın Yahudileri Kınaması

Önceki bölümde Yahudilerin, sözlü geleneklerini nasıl kitabın önüne geçirdiklerini ve Allah'ın indirdiği kitabı nasıl etkisizleştirdiklerini gördük. Yaptıkları bu zulme Kur'an tepkisiz kalmamıştır. Bu yanlışlarını yüzlerine vurarak, Yahudileri ve Yahudilerin yanlış geleneklerini kendilerine ithal

etmiş olan Hristiyanları uyarmıştır:

Ahbar ve Ruhbanlarını Allah ile aralarına koyup rab edindiler. Meryem oğlu Mesih'i de öyle. Oysa onlara verilen emir, sadece tek bir ilaha(tanrıya) kul olmalarıdır. Ondan başka ilah yoktur. Allah, onların ortak(şirk) koştuklarından uzaktır. (Tevbe 9/31)

Bu ayetle ilgili olarak Elmalılı Hamdi yazır şunları söylemektedir:

"Nitekim bu âyetin mânâsı hakkında meşhur Hatim-i Tâî'nin oğlu Adiy demiştir ki: "Resulullah'a geldim, boynumda altından bir haç vardı, ki Adiy o zaman henüz müslüman olmamıştı ve hıristiyandı, Resulullah Berâetün Sûresi'ni okuyordu, bana "ya Adiy şu boynundaki veseni at" buyurdu. Ben de çıkardım attım. "Allah'tan başka hahamlarını ve rahiplerini de rab edindiler." anlamına olan âyetine geldi, ben, ya Resulallah, onlara ibadet etmezlerdi, dedim. Resulullah buyurdu ki: "Allah'ın helal kıldığına haram derler, siz de haram tanımaz mıydınız? Allah'ın haram kıldığına helâl derler, sizde helâl saymaz mıydınız?" Ben de "evet" dedim. "İşte bu onlara ibadettir." buyurdu.

Rebi' demiştir ki, "Bu rablık İsrailoğulları'nda nasıl idi?" diye Abdul'âli-ye'ye sordum. O da "Genellikle Allah'ın kitabında hahamların sözlerine aykırı olan âyetler bulurlar, bununla beraber kitabın hükmünü bırakırlar da hahamların sözlerini tutarlardı." dedi. Bu rivayetler şunu gösterir ki, herhangi birini rab edinmiş olmak için behemahal ona "rab" adını vermiş olmak şart değildir. Allah'ın emrine uygun olup olmadığını hesaba katmayarak, onun emrine uymak ve özellikle de dinin hükümlerine ait olan hususlarda onu kural koymaya yetkili sanıp ne söylerse, ne emrederse doğru farzetmek, ona uyduğu zaman Allah'ın emrine ters düşeceğini düşünmeden hareket etmek, onun emirlerini taparcasına yerine getirmek onu rab edinmek ve ona tapmak demektir."²¹

Allah Teâlâ, Yahudi ve Hristiyanları, din bilginlerini rab edinmekle suçlamaktadır. Önceki bölümde tafsilatıyla ortaya koyduğumuz üzere Yahudilikte Rabbilerin sözleri, Musa'ya Sina'da verilen Sözlü Tevrat'ın bir parçası olarak telakki edilmiştir. Böylece din adamları tartışılmaz ve sarsılmaz bir otoriteye

sahip olmuşlardır. Ancak Kur'ân bunu, en büyük günah olan şirk suçu mesabesinde saymıştır.

Yine bir başka ayette Allah Teâlâ, Yahudileri, sözlü vahiy iddiasıyla Tevrat dışında kitaplar yazmaları hasebiyle kınamıştır:

Onların bir kısmı ümmidir; o kitabı değil onunla ilgili kurguları bilir ve sadece tahmin yürütürler. Fakat elleriyle kitap yazan, sonra geçici bir çıkar için "Bu Allah katındandır" diyenlerin çekeceği var. Hem yazdıklarından dolayı çekecekler hem de kazandıklarından dolayı çekecekler! (Bakara 2/78, 79)

İsrailoğulları hakkında inen bu ayetlerin, "Bu kitap Musa'ya yazılı Tevrat'la beraber Sina'da verildi" dedikleri, Sözlü Tevrat, yani Talmud'tan bahsettiği çok açıktır. Zira Yahudi geleneğinde yazılı Tevrat'ın dışında Allah'tan geldiğine inanılan -aslen bir kısım ulemanın yorumlarını ihtiva eden- Talmud'tur.

Allah Teâlâ, Yahudilerin yapmış oldukları bu fecaatleri ifşa ederek kınamış ve uyarılarda bulunmuştur. Yine bir diğer ayetlerde Yahudilerin, Tevrat'ı bırakıp başka kaynaklarla hüküm vermeleri eleştirilmiştir. Hatta Talmud üzerinden Yazılı Tevrat'ın açık bir hükmü olan "Göze göz, dişe diş" şeklindeki yaralamalarda kısas uygulamasının, diyete çevrilmesine de gönderme yapılmıştır:

Ellerinde Tevrat, içinde de Allah'ın hükmü varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyor sonra da yüz çeviriyorlar? Bunlar inanıp güvenmiş kimseler değillerdir. İçinde (doğru yola) bir rehber ve nur olan Tevrat'ı biz indirdik. Allah'a teslim olmuş nebiler, Yahudiler arasında onunla hükmederlerdi. Hocalar ve âlimler ise kendilerinden Allah'ın kitabını korumaları istenmesi sebebiyle onunla hükmederler ve ona şahit olurlardı. Siz, insanlardan korkmayın; benden korkun. Ayetlerimi geçici bir bedelle değiştirmeyin. Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyinler, kâfir olanlardır. Onlara o kitapta şunu yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve her yaraya karşılık kısas gerekir. Kim onu sadakasına sayarak bağışlarsa bu kendi için keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiğine göre hükmetmezse onlar, yanlış yapan kimselerdir. (Maide 5/43, 44, 45)

Allah'ın indirdiğini geçici bir bedel karşılığında satıp, başka kaynaklarla hüküm vermek küfürdür. Bu evrensel bir yasadır. Bu yüzdendir ki Allah Teâlâ, Nebî'si Muhammed (as)'i bu ayetlerden sonra kendisinden öncekilerin düştükleri bu hataya düşmemesi hususunda uyarmıştır:

Gerçekleri içeren bu Kitabı sana, kendinden öncekileri bu Kitapta olanla onaylayıcı ve koruyucu özellikte indirdik. O halde aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Sana gelen doğruları bırakıp onların arzularına uyma... (Mâide 5/48)

İslâm'da Sözlü Gelenek ve Kur'ân

Yahudilerin, nas kaynaklarını "Yazılı Tevrat" ve "Sözlü Tevrat" olmak üzere bölüştürdüklerini gördük. Bunlardan "Sözlü" kaynağın, "Yazılı" kaynak üzerinde nasıl bir yaptırım gücüne sahip olduğuna dair örnekleri inceledik. İslâm geleneğine baktığımızda son derece benzer şeyler gözümüze çarpmaktadır. Muhammed (as)'a "Vahy-i metluv (yazılı vahiy)" ve "Vahy-i gayri metluv (yazılı olmayan vahiy)" olmak üzere iki farklı kaynaktan hükümlerin indirildiği hususunda Müslümanlar arasında güçlü bir ittifak vardır. Bu iki şer'î kaynaktan sözlü olanı "sünnet" kavramı ile bağdaştırılmıştır. Mevlüt Güngör'ün şu ifadeleri dikkat çekicidir:

*"Ayrıca ona bir peygamber olarak verilen bilgiler sadece Kur'an'dan ibaret olmayıp, bunun dışında da kendisine pek çok bilgi verilmiştir. (...) Bundan başka, Kur'an'da olmayan hususlarda, Hz. Peygamber'e hüküm koyma, haram ve helal tayin etme yetkisi bizzat Yüce Allah tarafından verilmiştir. Bu itibarla Kur'an'da bulunmayan hususlarda Hz. Peygamber'in sünneti de şer'î bir kaynaktır."*²²

İslâm geleneğinde "Yazılı vahiy" ve "Sözlü vahiy" düalizmi genelde şu rivayete dayanmaktadır:

*"Şunu kesin olarak biliniz ki, bana Kur'an ve onun bir misli daha verilmiştir."*²³

Nebî'ye Kur'ân dışında bir de "Sözlü Vahiy" indirildiğine Kur'ân'dan getirelen delil şudur:

Allah, içlerinden elçi çıkararak müminlere iyilikte bulundu. Bu Elçi onlara Allah'ın ayetlerini okur,

onları geliştirir, onlara Kitabı ve hikmeti öğretir. Onlar daha önce açık bir sapkınlık içinde idiler. (Âl-i İmrân 3/164)

Bu ayette geçen "hikmet" kavramının sözlü vahiy olduğu görüşüne dayanak olarak İmam Şafî'nin şu sözü ileri sürülür:

*"Allah, önce Kitabı -ki ondan maksat Kur'an'dır- sonra hikmeti zikretmiştir. Kur'an ilimleri sahasında ehliyetlerinden emin olduğum kişilerden işittim ki, buradaki hikmetten kasıt Rasulullah'ın sünnetidir."*²⁴

Yani söz konusu ayetin, Nebî'ye, -Kur'ân dışında- "sözlü" ziyade bir vahyin daha geldiğine işaret ettiğine inanılmaktadır. Buraya kadar belirttiğimiz görüşler, İslâm âleminde genel kabul görmüş tasavvurlardır. İslâm geleneği içerisinde "Sözlü Vahiy" paradigmasını kabul etmeyen bir fırka yer almamıştır veya fazla yaşamamıştır. Oysaki bu konuda ortaya konan delillerin, Kur'ân'ın kendi iç bütünlüğü içerisinde değerlendirildiklerinde, herhangi bir delil niteliği taşımadıkları görülecektir.

Özellikle "hikmet" kavramına Kur'ân bütünlüğü içerisinde bakıldığında, bunun, Kur'ân dışında farklı bir vahiy kaynağı olmadığı net bir şekilde görülecektir. Zira ayetlerde, "kitap ve hikmet" verilme durumu, tüm nebîlerin ortak bir özelliği olarak belirtilmektedir.²⁵ Hatta Nebî olmayanlara da hikmet verilebileceğinden bahsedilir.²⁶ İlgili ayetler bağlamında değerlendirildiğinde, "hikmet" in Kitaptan çıkartılan ve uygulanan doğru hükümler olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde İmam Şafî'nin tespiti yanlış değildir. Çünkü Rasulullah'ın uygulamaları (sünneti), onun Kur'ân'dan çıkardığı doğru hükümlerdir. Ancak sonrakiler bu görüşü, olduğundan çok farklı yerlere çekmişlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Allah'ın Nebî'si, Muhammed (as)'a Kur'ân dışında "sözlü vahiy" bağlamında ayrı bir şer'î kaynak indirilmemiş, Kur'ân'dan çıkardığı ve uyguladığı doğru hükümlere "hikmet" adı verilmiştir. Bu bağlamda Kitap (teori), Hikmet (onun pratiği) şeklinde telakki edilmelidir. Zira pratik, teoriden farklı veya bağımsız olamaz.

Ne varki İslâm geleneğinde "Sözlü Vahiy" olgusu ve bunun yazıya geçilmiş hali olan "hadisler", tıpkı

Yahudilik'te olduğu gibi farklı ve bağımsız bir şeriat kaynağı kabul edilmiştir. Hatta Yahudilikte olduğu gibi "Yazılı Kitap"tan daha üstün tutulmuş ve onun üzerinde söz sahibi görülmüştür:

*"Sünnet, Kitap üzerinde söz sahibidir. Ancak Kitap, Sünnet üzerinde söz sahibi değildir."*²⁷

Sünnet'in kitap üzerinde söz sahibi oluşu, İslâm geleneğinde, özellikle Fıkıh alanında önemli bir ilke olmuştur. Bu durumu, herkes, Evzâî gibi açıkça dile getirmese de, realite, farklı bir görüş olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun en net örneklerinden bir tanesini Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır, Kitap ve Hikmet dergisinin 8. sayısında, "Nebiyi ve Ulemayı Tanrılaştırma" isimli makalesinde gözler önüne seriyor:

"...İmam Şâfi bu konuda özetle şöyle demiştir:

*"Kur'ân, Sünneti, Sünnet de Kur'ân'ı nesh edip yürürlükten kaldıramaz. Sünnet ancak bir başka Sünnetle nesh edilebilir."*²⁸

"Sünnet, Kur'ân ile nesh edilir, denirse recim cezasının; "Zina eden kadınla zina eden erkekten her birine yüz kamçı vurun..." (Nur 24/2) ayetiyle nesh edilmiş olması ihtimali ortaya çıkar."²⁹ İmam Şâfi, Sünnet Kur'ân'ı nesh edemez demiş ama recim cezasını korumak için Nisâ 15-16 ile Nur 2. ayetin hükümlerini, Ubade b. Es-Samit kanalıyla gelen şu hadise dayanarak değiştirmiştir:

"Benden alın; benden alın. Allah onlar için bir yol açtı; bekâr bekârla zina ederse 100 kamçı ve bir yıl sürgün; dul, dul ile olursa 100 kamçı ve recim gerekir."

İmam Şâfi'nin bu konudaki sözleri özetle şöyledir:

"Bu hadisle, ayetlerdeki hapis ve eziyet cezası kaldırılmıştır. "Zina eden kadınla zina eden erkekten her birine yüz kamçı vurun..." (Nûr 24/2) ayetindeki 100 kamçı cezası da hür olan dullar için bu hadisle yürürlükten kaldırılarak recim cezasına çevrilmiştir."³⁰

Kur'ân, Sünnet'i nesh edemez diyen İmam Şâfi bir hadisle birkaç ayeti nesh edebilmiştir."³¹

Sonuç

Yahudiler, kitaplarını ikinci plana atabilmek için onunla eş değer, alternatif bir kaynak icat etmişlerdir. Hatta bu kaynağa da kitapla aynı ismi vermişler; "Sözlü Tevrat" demişlerdir. Böyle yaparak, akılları sıra kendi uydurduklarını "Tevrat" adı altında, ilahî referansla insanlara kabul ettirebileceklerdi. Her ne kadar İsrailoğulları arasında bu oyunu fark edenler olmuşsa da çoğunluk genel kabullerin peşinden gitmiştir. Allah Teâlâ da Kur'ân'da, onları din adamlarını rab edinmekle suçlamıştır.

İslâm içerisinde de Kur'ân'ı bozamayacaklarını anlayanlar, Kur'ân'la eşdeğer, ikinci bir kaynak uydurmuşlar ve tıpkı Yahudilerde olduğu gibi ona "Yazılmamış Vahiy (Sözlü Vahiy)" diyerek ilahî bir referansla insanlara kabul ettirmişlerdir. Böylece "Sözlü Vahiy" kayda geçen ulemanın yazdıkları Allah'ın kelâmı gibi mesabesinde görülmüş, kayıtsız şartsız kabul edilmiştir. Öyle ki bu teslimiyet "Buhari yer göktür, gök yerdir, taş yumuşaktır, su serttir dese ona iman ederiz" noktasına gelmiştir. Yahudilerin "Sözlü Tevrat"a olan teslimiyetleri de buna çok benzerdir:

"Rabbîlerin sözlerinin vahiy mahsulü olduğu anlayışı, dinde onların görüşlerinin itirazsız ve istisnasız kabulü inancını doğurmuştur. Onların görüşleri bilinene açıkça ters olsa bile, itiraz etmemek gerekir. Tevrat'ın (yazılı) "Onların sana öğretecekleri cümleden ne sağa, ne de sola sapacaksın"³² ifadesini Rabbiler, "Onlar sana sağın sol, solun da sağ olduğunu söyleseler bile..." şeklinde yorumlaşmışlardır."³³

"Buhari bana yerin gök, göğün yer olduğunu söylese iman ederim" diyen bir Müslümanla, "Hahamlarımız bize sağın sol, solun sağ olduğunu söylese iman ederiz" diyen bir Yahudi arasında ne fark vardır? Her ikisi de Tevbe Suresi 31. ayette bildirilen suçlu işlemektedirler.

O halde Müslümanlar olarak Kitap ve Hikmet'e sarılmalı, sorunlarımızı bu şekilde çözmeliyiz. Hikmet'in Kur'ân'dan bağımsız ayrı bir kaynak olmadığını artık anlamalıyız. Bunu anlayamadığımız sürece İslâm âlemi için bir umut da yoktur. Yazımı Rabbimizin şu kelâmı ile bitiriyorum:

Kendilerine açık ayetler geldikten sonra onlardan

uzakta kalan ve ihtilaf çıkarıcılar gibi olmayın. Onları bekleyen büyük bir azap vardır (Âl-i İmrân 3/105)

Notlar

- 1 (Âl-i İmrân 3/3,48,93);(Maide 5/43,44,46,66,68,110,); (Araf 7/157); (Tevbe 9/111); (Saff 61/6); (Cuma 65/5).
- 2 Diyanet İslam Ansiklopedisi "Tevrat" maddesi, c.41, s.40.
- 3 Tanah, Eski Ahit'in Yahudi geleneğindeki karşılığıdır. Yahudiler "Eski Ahit" ismini kesinlikle kabul etmezler.
- 4 İlk beş kitap: Tekvin(Yaratılış), Mısır'dan Çıkış, Levililer, Sayılar(Çölde sayım), Tesniye(Yasanın Tekrarı).
- 5 Tevrat'ı açıklamakla görevli Yahudi din alimi.
- 6 DİA, "Tevrat" maddesi, c.41, s.41.
- 7 Tekvin 1:26.
- 8 Bakı Adam, "Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat", s.76, Pınar yay.
- 9 DİA, "Talmud" maddesi, c.39, s.550.
- 10 Mehmet Sait Toprak, "Talmud ve Hadis", s.20, Kabalıcı yay.
- 11 Mehmet Sait Toprak, age, s.59.
- 12 Bakı Adam, age, s.162,163.
- 13 İsrail Shahak, "Yahudi Tarihi Yahudi Dini", s.78, Ağaç yay.
- 14 İsrail Shahak, age, s.75.
- 15 Çıkış 34:27.
- 16 Bakı Adam, age, s.165.
- 17 "Size öğretilen yasa ve verilen karar uyarınca davranın. Size bildirilenin dışına çıkmayın."
- 18 Bakı Adam, age, s.167.
- 19 Babil Talmudu, Baba Metzia 33a.
- 20 Bakı Adam, age, s.169.
- 21 Muhammed Hamdi Yazır, "Hak Dini Kur'an Dili", c.3, s.2511, İstanbul 1936.
- 22 İSAV, "Sünnetin Dindeki Yeri" sempozyum, Mevlüt Güngör "Kur'an'ın Hz. peygamber'in Sünnetine Verdiği Değer", s.74., Ensar Neşriyat 1997.
- 23 Beyhaki Sünen: 9/332; Delail: 6/549.
- 24 eş-Şâfi, "er-Risale", s.78.
- 25 Âl-i İmrân 3/81; En'âm 6/89.
- 26 Bakara 2/269.
- 27 Evzâi, "Kitâbu'l Câmi' Li Ahkâmu'l Kur'ân", mukaddime kısmı.
- 28 İmam Şâfi, er-Risale, c. I, s. 107.
- 29 İmam Şâfi, age, c. I, s. 111.
- 30 İmam Şâfi, age, c. I, s. 129-131.
- 31 Kitap ve Hikmet dergisi, Abdulaziz Bayındır, "Nebiyi ve Ulemayı Tanrılaştırma", sayı 8, s.9.
- 32 Tesniye 17:11.
- 33 Bakı Adam, age, s.168.